

Obsah

Poděkování	15
Předmluva ke druhému, rozšířenému a pozměněnému vydání	17
Předmluva k prvnímu vydání	19

ČÁST I

Obecná analýza lidské komunikace	23
1 Základní pojmy	25
1.1 Vymezení lidské komunikace	25
1.1.1 <i>Tradiční definice</i>	26
1.1.2 <i>Předmět psychologie lidské komunikace</i>	28
1.1.3 <i>Pochybnosti o definicích</i>	30
1.2 Účel lidského komunikování a motivace k němu	31
1.2.1 <i>Funkce komunikování</i>	31
1.2.2 <i>Motivace ke komunikaci</i>	32
1.3 Komunikační kontext	36
1.3.1 <i>Vnitřní a vnější kontext komunikace</i>	37
1.3.2 <i>Druhy mezilidské komunikace podle prostředí a role</i>	39
1.3.3 <i>Agování</i>	40

1.4	Kontextové modalita	41
1.4.1	<i>Modalita významu (závažnosti) pro mluvčího a adresáta</i>	42
1.4.2	<i>Modalita systémového (situačního) rámce</i>	43
1.4.3	<i>Modalita vztahové</i>	44
1.4.4	<i>Vliv hlubších psychických vrstev na dojem z člověka</i>	45
1.4.5	<i>Centrální rysy</i>	47
1.5	Komunikační kompetence	48
1.6	Způsoby komunikace	49
1.7	Zpráva: od záměru po přijetí	52
1.7.1	<i>Tři stupně každé zprávy</i>	54
1.7.2	<i>Přijímání a dekodování</i>	55
1.7.3	<i>Podprahové vnímání jako součást příjmu zpráv</i>	56
1.8	Komunikační manévry a taktiky	57
1.8.1	<i>Komunikační manévr</i>	57
1.8.2	<i>Diskvalifikování</i>	58
1.8.3	<i>Mystifikace</i>	59
1.8.4	<i>Paradoxní komunikace a dvojná vazba</i>	59
1.8.5	<i>Sugerování</i>	61
	Literatura k další četbě	64
2	Před komunikací: konstrukty o sobě a o světě	65
2.1	Zájem filozofie o podmínky našeho poznávání	65
2.1.1	<i>Teorie asimilace, kognitivní disonance a základní atribuční chyba</i>	66
2.1.2	<i>„Oporý rozumu“</i>	67
2.2	Kognitivní východiska při komunikaci	68
2.2.1	<i>Schémata</i>	72
2.3	Některé další koncepty kognitivní a sociální psychologie	74
2.3.1	<i>Osobní konstrukty</i>	74
2.3.2	<i>Představa o vlastní zdatnosti</i>	75
2.3.3	<i>Vliv druhých osob na naše chování</i>	76
2.4	Stereotypy	78
	Literatura k další četbě	79
3	Teorie neverbální komunikace	81
3.1	Úvod	81
3.2	Základní teze	84
3.2.1	<i>Osvojování neverbální citlivosti v procesu učení</i>	84
3.2.2	<i>Nelze nekomunikovat a míra neverbální exprese</i>	85
3.2.3	<i>Mnohovýznamovost neverbálního signálu</i>	86
3.2.4	<i>Hlavní situační aspekty</i>	87
3.2.5	<i>Kulturní a rodová (genderová) specifika</i>	88

3.2.6	<i>Uvědomované a neuvědomované signály</i>	88
3.2.7	<i>Tendence dělat se lepším</i>	89
3.2.8	<i>Různé funkce neverbálního komunikování</i>	90
3.2.9	<i>Základní emoce</i>	91
3.2.10	<i>Kontrola emočních signálů</i>	93
3.3	Některá známá zjištění o neverbální komunikaci člověka	94
3.4	Emočně inteligentní neverbální projev	96
3.5	Neverbální projevy v terapeutickém kontextu	98
3.6	Spekulativní interpretace neverbálních projevů	99
3.6.1	<i>Interpretace podobné a nepodobné</i>	101
3.6.2	<i>Analýza T. Kahlera</i>	101
3.6.3	<i>Psychologická rizika spekulativních výkladů</i>	102
	Literatura k další četbě	104
4	Analýza slovní komunikace	105
4.1	Úvod	105
4.2	Základní teze	106
4.2.1	<i>Denotace a konotace</i>	106
4.2.2	<i>Důležitost společného jazyka</i>	108
4.2.3	<i>Egocentrická a sociocentrická mluva</i>	109
4.2.4	<i>Doprovodné znaky slovní komunikace</i>	110
4.2.5	<i>Způsoby mluvy</i>	111
4.2.6	<i>Odlíšnosti v mluvě mužů a žen</i>	112
4.3	Vývoj slovního komunikování	114
4.3.1	<i>Fáze v osvojování si jazyka</i>	114
4.3.2	<i>Rozvoj slovních zásob</i>	116
4.4	Dialog, rozhovor, konverzace	117
4.4.1	<i>Náplň rozhovoru</i>	118
4.4.2	<i>Smysl konverzace</i>	120
4.4.3	<i>Analýzy konverzací</i>	122
4.5	Aktivní a empatické naslouchání	123
4.6	Analýza komunikační události	125
4.6.1	<i>Záměr a jeho dekódování</i>	125
4.6.2	<i>Oblast neryslovitelného</i>	128
4.7	Promluvové jednotky	129
4.7.1	<i>Promluvy popisné a uskutečňující</i>	129
4.7.2	<i>Způsoby dotazování</i>	130
4.7.3	<i>Dvojsmyslné promluvy</i>	131
4.7.4	<i>Eufemismy</i>	132
4.7.5	<i>Implikace</i>	133
4.8	Psychologické zvláštnosti mobilní komunikace	134
	Literatura k další četbě	135

5 Vytváření skutečnosti komunikací	137
5.1 Úvod	137
5.2 Vytváření, nebo zrcadlení?	139
5.3 Příklady vytváření skutečnosti	142
5.3.1 <i>Politicky korektní jazyk</i>	142
5.3.2 <i>Vědecký a odborný „folklor“</i>	144
5.3.3 <i>Komentování</i>	146
5.3.4 <i>Odlíšná gramatika vyvolá odlišné vnímání světa</i>	146
5.3.5 <i>Vytváření představ o skutečnosti humorem</i>	148
5.4 Vztah myšlení a jazyka	149
5.4.1 <i>Nuance slovní zásoby</i>	149
5.4.2 <i>Směšené jazyky</i>	150
5.5 Slang: sociální a psychologický smysl speciálního jazyka	151
5.6 Zapůsobit cizími slovy a odbornými výrazy	153
5.6.1 <i>Rostoucí vliv angličtiny ve slovním komunikování</i>	154
Literatura k další čtenbě	156
6 Psychologické aspekty masmediální komunikace	157
6.1 Úvod	157
6.2 Psychologické rysy masové komunikace	159
6.3 Vybrané pojmy	161
6.3.1 <i>Informace v masovém médiu</i>	161
6.3.2 <i>Zábavné informace</i>	162
6.3.3 <i>Deskripce a preskripce</i>	162
6.3.4 <i>Persuaze, manipulativní nátlak, propaganda</i>	163
6.3.5 <i>Nositelé témat a názorové autority</i>	166
6.3.6 <i>Důvěryhodnost</i>	166
6.3.7 <i>„Band-wagon“ efekt</i>	168
6.3.8 <i>Rozšiřování hlavního proudu a spirála mlčení</i>	169
6.3.9 <i>Náborování</i>	170
6.4 Skupina jako médium mezi producentem a adresátem	171
6.5 Transparentní komuniké – nositel sdělení masovému publiku	172
Literatura k další čtenbě	173

ČÁST II

Speciální rozbor lidského komunikování	175
7 Lidská komunikace v pojmech teorie her	177
7.1 Úvod	177
7.2 Teze	178

7.3	Vybrané pojmy	179
7.3.1	<i>Hra jednoho hráče</i>	179
7.3.2	<i>Komunikace jako hra s nulovým součtem</i>	179
7.3.3	<i>Hra s nenulovým součtem</i>	180
7.3.4	<i>Hra se smíšenou motivací</i>	181
7.3.5	<i>Teorie kolektivní volby</i>	181
7.3.6	<i>Vězňovo dilema</i>	182
	Literatura k další četbě	183
8	Lidská komunikace podle transakční analýzy	185
8.1	Úvod	185
8.2	Specifičnost transakční analýzy	186
8.3	Ego-stavy	186
8.4	Transakce	189
8.4.1	<i>Skryté transakce</i>	190
8.5	Scénář a mini-scénář: vzorce řídící komunikaci	191
8.5.1	<i>Klatby, poháněče a svolení</i>	191
8.5.2	<i>Mini-scénář</i>	193
8.6	Hry podle transakční analýzy	193
8.6.1	<i>Základní teze</i>	193
8.6.2	<i>Definice hry</i>	193
8.6.3	<i>G-rovnice</i>	194
8.6.4	<i>Užitek ze hry</i>	195
8.6.5	<i>Existenciální potvrzení pozice OK</i>	196
	Literatura k další četbě	197
9	Komunikace v dalších psychologických směrech	199
9.1	Systémový a systemický přístup	199
9.1.1	<i>Komunikace jako součást systému, systém jako produkt komunikace</i>	200
9.1.2	<i>Teze systémových přístupů</i>	201
9.1.3	<i>Výmezování kontextu</i>	202
9.1.4	<i>Vzorce (patterns)</i>	203
9.1.5	<i>Komunikace významů</i>	203
9.1.6	<i>Ekvifinalita v systému</i>	204
9.1.7	<i>Z historie systémového přístupu</i>	205
9.1.8	<i>Zpětná vazba</i>	205
9.2	Analýza komunikace vycházející z neurolingvistického programování	206
9.2.1	<i>Vnitřní mapy</i>	208
9.2.2	<i>Změna rámce</i>	209

9.3 Rogersův přístup zaměřený na člověka	210
9.3.1 <i>Teze</i>	210
9.3.2 <i>Umět se vcítit</i>	211
9.3.3 <i>Akceptace</i>	212
9.3.4 <i>Autenticita</i>	212
9.3.5 <i>Škála empatie</i>	212
9.3.6 <i>Zásady pro komunikaci</i>	213
Literatura k další četbě	214
10 Pře sofistiku a rétorické filozofie: inspirace ze starověku	215
10.1 Zájem o ústní komunikaci	215
10.2 Sofistika	216
10.3 Rétorika	218
10.3.1 <i>Definice rétoriky</i>	218
10.3.2 <i>Představy o rétorice ve starověkém Řecku</i>	218
10.3.3 <i>Římská rétorika: návaznost i opozice</i>	221
10.4 Kritika řečnictví	222
Literatura k další četbě	224
11 Zdravá komunikace	225
11.1 Úvod	225
11.2 Charakteristiky zdravé komunikace	227
11.2.1 <i>Bezprostřednost reakce</i>	227
11.2.2 <i>Kognitivní přizpůsobování</i>	227
11.2.3 <i>Zájem o druhého</i>	228
11.2.4 <i>Reciprocita</i>	228
11.2.5 <i>Humor</i>	229
11.2.6 <i>Třikrát ne</i>	229
11.2.7 <i>Podpora vývoje a flexibility</i>	230
11.2.8 <i>Konzistence interakcí</i>	230
11.2.9 <i>Uvolnění</i>	230
11.3 Pozitivní komunikace	231
11.4 Kritéria psychického zdraví	232
11.4.1 <i>Vlastnosti zdravě komunikujícího jedince</i>	233
11.5 Komunikace jako způsob adaptace ve společnosti	235
11.6 Asertivní komunikace a její pravidla	235
11.6.1 <i>Z historie asertivity</i>	236
11.6.2 <i>Teze</i>	237
11.6.3 <i>Šest základních technik</i>	238
11.6.4 <i>Desatero asertivních práv</i>	239
11.6.5 <i>Současné tréninkové postupy</i>	240

11.7	Příbuzné teorie a nácviky dovedností	241
11.7.1	<i>Abhidhammický trénink jako kultivace přátelství</i>	243
	Literatura k další četbě	243
12	Poruchy v interpersonální komunikaci	245
12.1	Úvod	245
12.2	Poruchy komunikace související s duševní poruchou osobnosti	246
12.2.1	<i>Poruchy komunikace způsobené závažnou poruchou či duševním onemocněním</i>	246
12.2.2	<i>Neurotická komunikace</i>	248
12.2.3	<i>Narcistní komunikace (centrovaná na sebe)</i>	251
12.2.4	<i>Autistická komunikace</i>	252
12.2.5	<i>Vulgární a nekrofilní komunikace</i>	252
12.3	Poruchy komunikace související s poruchami myšlení	253
12.4	Abnormální komunikace v abnormálních podmínkách	254
12.5	Poruchy v intrapsychické komunikaci (dysfunkční myšlenky)	255
12.6	Komunikace ve stresu	256
	Literatura k další četbě	258
13	Terapeutická a pomáhající komunikace	259
13.1	Základní vodítka pro komunikaci s pacientem	260
13.1.1	<i>Raport</i>	262
13.1.2	<i>Terapeutova komunikace pod drobnohledem pacienta</i>	263
13.2	Co terapeuticky působí	264
13.3	Rizika v terapeutické komunikaci	265
13.4	Komunikace v psychoterapii ze systemického pohledu	266
13.4.1	<i>Nebát se zpočátku nevědět nic</i>	266
13.4.2	<i>Vyhýbání se negativním formulacím</i>	267
13.4.3	<i>Druhy terapeutických otázek</i>	269
	Literatura k další četbě	270
14	Psychologické proměny komunikace v prostředí internetu	271
14.1	Specifika virtuální komunikace	271
14.2	Podoby a projevy disinhibice	272
14.2.1	<i>Od anonymity k autonomně řízené anonymitě</i>	275
14.2.2	<i>Solipsismus</i>	275
14.2.3	<i>Disociační stavy</i>	276
14.3	Specifické rysy komunikace v prostředí internetu	276
14.3.1	<i>Multiplicita: komunikace s více lidmi najednou</i>	276
14.3.2	<i>Okamžitost komunikování a výhoda času na rozmyšlenou</i>	277
14.3.3	<i>Povrchnost</i>	278

14.3.4 <i>Potřeba sdružovat se</i> <i>(příklad svěřování se s mentální anorexií)</i>	278
14.4 Výuka on-line	279
14.5 Jazykové proměny	281
14.5.1 <i>Zjednodušené a záměrně deformované vyjadřování</i>	281
14.5.2 <i>Analogový žargon:</i> <i>šifrování emocí a neverbální sdělování</i>	282
14.5.3 <i>Převrácení lineární posloupnosti a diskuse na internetu</i>	283
14.6 Výhody	285
Literatura k další četbě	285
15 Metakomunikace aneb Co se děje přitom, když druhý člověk mluví	287
15.1 Definice	287
15.1.1 <i>Dvě roviny metakomunikace</i>	288
15.1.2 <i>Druhy metakomunikace</i>	289
15.2 Proč je těžké pozorně vnímat přednášku?	289
15.3 Pozitivní stránka metakomunikace	292
15.4 Prolínání s komunikací	292
15.5 Příklad na závěr	294
Literatura k další četbě	294
Dovětek	295
Ediční poznámka	297
Literatura	299
Rejstřík jmenný	313
Rejstřík věcný	317